

KOMMISSJONEN FOR
GJENOPPTAKELSE AV STRAFFESAKER

Justisdepartementet
Postboks 8005 Dep

0030 Oslo

JUSTISDEPARTEMENTET	
20 DES 2007	
SAKSNR.:	200400435
AVD/KONT/BEH:	81A/81A/1AKN
DOK.NR.	63
ARKIVKODE:	511.71

Deres referanse
200400435-/AKN

Deres dato
8. oktober 2007

Vår referanse
2005 00193A

Vår dato
19. desember 2007

Høring – Rapport ”Rett til tolk – tolking og oversettelse i norsk straffeprosess”

Det vises til høringsbrev av 21. september 2007 samt oversendelse av 8. oktober 2007.

Nedenfor følger kommisjonens merknader til arbeidsgruppens forslag i rapporten ”Rett til tolk - tolking og oversettelse i norsk straffeprosess”. Kommisjonen finner arbeidsgruppens forslag viktig i arbeidet med å styrke rettsikkerheten for personer som har behov for tolk. I det følgende knyttes det noen kommentarer til enkelte av endringene som foreslås av arbeidsgruppen. Kommisjonens bemerkninger til arbeidsgruppens forslag vedrørende hørsels- og talehemmede vil bli behandlet i et eget punkt nedenfor.

Endringsforslagene er drøftet i kommisjonen, men man har funnet det praktisk at det er kommisjonens leder som avgir uttalelse.

1. Hvordan avgjøre behovet for tolk for fremmedspråklige i straffesaker

Arbeidsgruppens forslag går ut på at det skal tilkalles tolk i møte med politiet, påtalemyndigheten og domstolene dersom en person ikke forstår norsk. Imidlertid er situasjonen ofte slik at personer med et annet morsmål også behersker noe norsk. For å sikre at den relevante informasjonen blir forstått av vedkommende, herunder faguttrykk av juridisk og annen teknisk karakter, er kommisjonen av den oppfatning at det bør tilkalles tolk i alle tilfeller hvor det kan være av nevneverdig betydning for kommunikasjonen med den fremmedspråklige. Kommisjonen deler på dette punktet arbeidsgruppens vurderinger om at det bør stilles relativt høye krav til norskkunnskaper før tolk utelates og at man ved tvil skal sørge for å tilkalle tolk. Nevnte forhold bør imidlertid fremgå klarere i regelverket enn det som fremgår av arbeidsgruppens forslag til regelverksendringer. På denne måten kan man signalisere allerede i regelverket at terskelen for å unnlate å tilkalle tolk er høy i straffesaker med fremmedspråklige.

2. Hvilke straffesaksdokumenter bør oversettes?

Arbeidsgruppen har foreslått at enkelte straffesaksdokumenter skal oversettes

skriftlig. En generell bestemmelse om hvilke dokumenter som skal oversettes skriftlig, er imidlertid ikke funnet hensiktsmessig. Slik kommisjonen ser det, innebærer arbeidsgruppens forslag at sentrale dokumenter i saken; avhørsrapporter, sakkyndigerklæringer mv, ikke vil bli oversatt i skriftlig form, med mindre påtalemyndigheten oversetter disse på eget initiativ eller forsvarers anmodninger om oversettelse blir tatt til følge. Siktedes/tiltaltes forståelse av slike dokumenter og dermed saken, vil således i stor grad bero på den muntlige oversettelsen som foretas av tolken ved forsvarers gjennomgang av saken med siktede/tiltalte. Kvaliteten på tolkens muntlige oversettelse i slike tilfeller vil imidlertid ikke være mulig å få kontrollert i ettertid slik ordningen er i dag. For å unngå faren for at siktedes/tiltaltes forståelse av saken kan bli feilaktig, er kommisjonen av den oppfatning at dokumenter av sentral karakter for saken oversettes skriftlig helt eller delvis, og gjøres tilgjengelig for tiltalte senest i forkant av hovedforhandlingen slik at tiltalte kan få muligheten til å få korrigert eventuelle misforståelser som kan ha oppstått underveis i saken. Det påpekes generelt at det knytter seg stor risiko for feil ved tolking. I denne sammenheng vises det til Lydopptaksprosjektets gjennomgang av et konkret politiavhør, jf. side 168 i rapporten. Gjennomgangen avdekket hele **118 tolkefeil** i den protokollerte forklaringen.

Kommisjonen ser at det kan bli enkelte avgrensningsspørsmål knyttet til hvilke dokumenter som er sentrale og hvilke dokumenter som er mindre sentrale. Det foreslås at alle dokumenter som skal legges frem for retten bør oversettes skriftlig slik ordningen var etter § 333 annet ledd i Straffeprosessloven av 1887.

I forlengelsen av dette foreslås også at avhørene av de personer som skal forklare seg for retten, oversettes skriftlig. Det nevnte forslagene forutsetter riktig nok at påtalemyndigheten og forsvarer forbereder seg på et tidligere tidspunkt enn det som av og til gjøres i dag. På den annen side vil forslaget foruten å sikre rettsikkerheten til tiltalte, også føre med seg prosessøkonomiske fordeler ved at dokumenter og vitner som påberopes, er av en viss betydning for saken. Det vises i denne sammenheng også hensynet til våre internasjonale forpliktelser, jf. arbeidsgruppens vurderinger av EMDs uttalelser i Kamasinski-saken, jf. side 79 - 80 i rapporten, som krever at dokumenter av viktig betydning for saken oversettes skriftlig og at dette også kan gjelde andre dokumenter i saken enn for eksempel de som angår påtalespørsmålet og rettsmiddelerklæringer.

Alternativt kan kvalitetssikringen av gjennomgangen av saksdokumentene foretas ved bruk av to tolker i samtaler med forsvarer i saker med et omfangsrikt skriftlig materiale, jf. punktet nedenfor vedrørende bruk av flere tolker. Det er derfor viktig at man i det videre lovarbeidet er oppmerksom på at tolkefeil kan gi siktede et uriktig bilde av saken under etterforskningen og at man av denne grunn bestreber seg på å ivareta hensynet til siktede på en best mulig måte også på dette punktet.

3. Antallet tolker ved politiavhør og under rettsforhandlingene

Arbeidsgruppen foreslår tilstedeværelse av en tolk under politiavhør og at det er en tolk til stede under rettsforhandlinger som varer en rettsdag og at det er til stede to tolker dersom rettsforhandlinger varer utover en rettsdag. Hovedbegrunnelsen som anføres av arbeidsgruppen for bruk av to tolker ved rettsforhandlinger som varer utover en rettsdag, er hensynet til tolkens behov for nødvendige pauser.

Kommisjonen er enig i dette, men vil også peke på at tilstedeværelsen av to tolker også vil gi en mulighet til å bedre rettsikkerheten til tiltalte ved at den ene tolken kan benyttes til å kvalitetssikre den andre tolkens muntlige oversettelser. Det er en

kjensgjerning at simultantolking er konsentrasjonskrevende og at det lett kan skje uriktig oversettelser i en slik situasjon hvor nødvendige nyanser skal oversettes på en tilfredsstillende måte. For å avhjelpe tolkefeil støtter kommisjonen arbeidsgruppens forslag om å bruke to tolker ved rettsforhandlinger som varer utover en rettsdag. Kommisjonen mener imidlertid at tilsvarende regel bør gjelde i forhold til rettsforhandlinger som varer en rettsdag slik at eventuelle uklare og feilaktige oversettelser kan korrigeres underveis også i denne forbindelse og dermed ikke være avhengig av at vedkommende anker dommen eller begjærer gjenopptakelse før eventuelle feil i oversettelsen oppdages.

På samme måte er kommisjonen av den oppfatning at det som hovedregel bør være to tolker ved politiavhør av siktede, særlig gjelder dette de første avhørene som ikke sjeldent kan være av avgjørende betydning i mange saker.

Dersom arbeidsgruppens forslag om lyd- eller videoopptak av politiavhørene vedtas, jf. nedenfor, vil det imidlertid være mindre behov for å ha to tolker til stede under avhørene. Kommisjonens kommentarer under dette punktet bør derfor ses i lys av om forslaget om lyd- eller videoopptak vedtas eller ikke.

Ved valget mellom lyd- eller videoopptak av politiavhørene og bruk av to tolker under politiavhørene, finner kommisjonen alternativet med lyd- og videoopptak mer hensiktsmessig, da bruk av to tolker under politiavhørene kan være vanskeligere gjennomførbart i praksis.

4. Hvilke deler av rettsforhandlingene bør tolkes?

Arbeidsgruppen foreslår at tolking av prosedyrene kan unnlates under forutsetning av at begge parter samtykker til dette. Etter kommisjonens oppfatning kan en slik mulighet få uheldige utslag i praksis dersom aktor, forsvarere og dommere lar effektivitetshensynet være avgjørende mot slutten av rettsforhandlingene. Av begjæringer om gjenopptakelse til kommisjonen, ses det av og til at en domfelt påberoper seg forhold ved forsvarerens og aktor prosedyrer som gjenopptakelsesgrunn. Ved at alle deler av rettsforhandlingene blir tolket i retten, vil en som blir domfelt kunne ha et bedre grunnlag for å vurdere en eventuell anke og ikke minst for å foreta en vurdering av hvilke forhold han ønsker å påberope seg i anken innenfor de gjeldende ankefrister. Unnlattelsen av tolking av prosedyrene, bør derfor settes i samsvar med unntaket fra tolkingen ellers i lovutkastet. Det vil si til å gjelde de tilfeller hvor tiltalte samtykker til slik unnlattelse og retten finner hans norskkunnskaper tilstrekkelig gode.

5. Lyd- eller videoopptak av politiavhør og rettsforhandlingene

Arbeidsgruppen foreslår at det skal foretas lyd- eller videoopptak av politiavhør av mistenkte og sentrale vitner i saken uavhengig om det er benyttet tolk i saken eller ikke. Videre foreslås det som en hovedregel at det foretas lyd- eller videoopptak av hele rettsforhandlingene, også dette forslaget gjelder generelt. I tilfeller ved bruk av tolk, foreslås det at det så vidt mulig skal foretas lyd- eller videoopptak av tolkingen under forklaringen i retten.

Kommisjonen deler på disse punktene arbeidsgruppen begrunnelser for endringene som er foreslått. I relasjon til forslaget om lyd- eller videoopptak av rettsforhandlingene, vises det også til kommisjonens bemerkninger i høringsuttalelse av 20. desember 2006.

Høringsuttalelsen gjaldt spørsmålet om lydopptak av lagmannens rettsbelæring for lagretten i tilknytning til høringsbrevet "Høring - hurtigere behandling av straffesaker":

Rettsbelæringen for lagretten har kun vært tema i én sak for Gjenopptakelseskommisjonen, og i et gjenopptakelsesperspektiv er det ikke tilstrekkelig at det kun foretas lydopptak av denne. Alt som kommer frem i retten i samtlige instanser kan være av interesse for kommisjonen når spørsmålet om gjenopptakelse skal vurderes. Det er derfor viktig å sikre notoritet omkring dette.

Det er en åpenbar svakhet i grunnlagsmaterialet i gjenopptakelsessaker at kommisjonen ikke vet hva som fant sted under hovedforhandlingen, det være seg tiltaltes forklaring, vitneforklaringer og sakkyndiges utlegninger. Saker blir også ofte gamle før de begjæres gjenopptatt, slik at eventuelle nye avhør av vitner – dersom det i det hele tatt lar seg gjøre – vil kunne ha en begrenset bevisverdi.

I de få saker kommisjonen har hatt til behandling der det har foreligget lydopptak, har saken blitt belyst langt bedre enn i saker der det ikke har vært lydopptak. Det nevnes i denne sammenheng at vitners troverdighet, samt forsvarers innsats og dommeres opptreden i retten ofte påberopes som grunnlag for gjenopptakelse.

Lydopptak av hovedforhandlingen i sin helhet vil representere en styrking av gjenopptakelsesinstituttet, idet det da vil være mulig å vurdere det anførte på en helt annen måte enn i dag hvor det kun unntaksvis foreligger lydopptak av hovedforhandlingen.

Referat eller lydopptak er for øvrig vanlig i andre land som vi kan sammenligne oss med, for eksempel Sverige og Danmark og ikke minst England og Skottland som har tilsvarende kommisjoner.

I arbeidsgruppens forslag åpnes det imidlertid for å gjøre unntak fra regelen om lyd- eller videoopptak av rettsforhandlingene, dersom slike opptak "ikke er praktisk mulig uten større vanskeligheter, for eksempel hvis det nødvendige utstyret ikke finnes på stedet eller fordi det benyttes "hvisketolking". Kommisjonen er enig i at lyd- og videoopptak forutsetter at det nødvendige utstyret er installert i den enkelte domstolen, men vil ellers bemerke at såkalt "hvisketolking" kan lett tas opp med dagens digitale lydsystemer, for eksempel gjennom opptak på et separat lydspor. "Hvisketolking" bør altså ikke kunne begrunne unntak fra lyd- eller videoopptak av rettsforhandlingene.

Når en ser bort i fra forslagene knyttet til hørsels- og talehemmede, jf. nedenfor, fremgår det ikke av arbeidsgruppens forslag når videoopptak skal benyttes under rettsforhandlingene og politiavhørene fremfor lydopptak alene.

Kommisjonen ser at lydopptaksutstyr kan være noe mindre kostbart og er enklere å få installert hos domstolene og politiet. Det må imidlertid tilstrebes å anskaffe videoopptaksutstyr snarest og at dette brukes under hele hovedforhandlingen og under politiavhørene.

Når det gjelder oppbevaringen av lyd- og videoopptak av politiavhør og rettsforhandlingene, foreslår arbeidsgruppen at disse skal oppbevares i 6 måneder etter at saken er endelig avgjort. Kommisjonen vil fraråde så kort frist på det sterkeste. Det bør tas høyde for at begjæringer om gjenopptakelse kan komme flere år etter at avgjørelsen er rettskraftig. Fra vår praksis kan det nevnes at kommisjonen har behandlet en rekke saker som ble rettskraftig for over 20 år siden, i ett tilfelle

gjaldt det en sak som var nesten 50 år gammel. I et gjenopptakelsesperspektiv blir derfor det foreslåtte tidsrommet meningsløst. Det foreslås at opptakene oppbevares på et egnet lagringsmedium i betydelig lenger tid enn det som er foreslått av arbeidsgruppen. Da det pr. dags dato ikke gjelder noen frister for når en begjæring om gjenopptakelse må være fremsatt for kommisjonen, finner kommisjonen det vanskelig å si noe konkret om hvor langt tidsrommet for oppbevaring av lyd- og videoopptakene bør være. Etter kommisjonens oppfatning bør oppbevaringen av opptakene i alle tilfelle skje så lenge domfelte fortsatt er i live. Det vises til at vilkårene for gjenopptakelse i sak der domfelte er død er vesentlig strengere enn der domfelte fortsatt lever, jf. straffeprosessloven § 394 annet ledd. Under enhver omstendighet bør lyd- og videoopptak oppbevares i minimum 20 år.

6. Særlig om hørsels- og talehemmede

Arbeidsgruppen foreslår i det vesentlige de samme rettigheter for hørsels- og talehemmede som for fremmedspråklige. Kommisjonen er enig i dette. Det samme gjelder de særlige forslagene om at det alltid bør benyttes to tolker under rettsforhandlingene med hørsels- og talehemmede, at det foretas lyd- og videoopptak av politiavhørene og rettsforhandlingene av hørsels- og talehemmede, og at det ved avhør av hørsels- og talehemmede benyttes to kameraer slik at så vel tiltalte som tolken blir filmet. De to sistnevnte forslagene er inntatt i Justisdepartementets høringsbrev som nærværende uttalelse knytter seg til, og ble fremmet av Mæland-utvalget som gransket straffesakene mot Fritz Moen, jf. NOU 2007: 7 Fritz Moen og norsk strafferettspleie.

7. Øvrige kommentarer

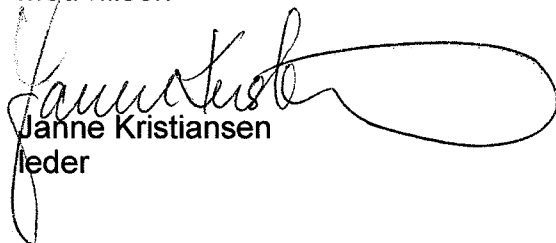
Arbeidsgruppen foreslår blant annet at rettens administrator ved oppstart av rettsforhandlingene orienterer de tilstedeværende om tolkens funksjon og hvordan kommunikasjonen gjennom tolk skal finne sted under rettsforhandlingene. Som bakgrunn for forslaget nevnes det forhold at det i dag er avdekket betydelig mangler på kunnskap og bevissthet om praktisk bruk av tolk også blant de profesjonelle aktører i retten.

I forlengelsen av dette forslaget finner kommisjonen det naturlig å foreslå endringer i reglene om forsikring av tolker slik at en tolk også bør avgi forsikring hver gang vedkommende tjenestegjør i en rettssak. Dette for å bevisstgjøre tolken og de øvrige aktører, ikke minst tiltalte, hvilke ansvar som påhviler tolken.

Kommisjonen stiller seg ellers positivt til arbeidsgruppens tiltak for å bedre kompetansen til tolker og til å lage rutiner som gir brukerne kunnskap om den enkelte tolks kvalifikasjoner og bakgrunn. Det bør imidlertid i større grad vurderes om det bør stilles særskilte krav så som inngående kjennskap til faguttrykk som benyttes i straffesaker, for tolker som skal tjenestegjøre i straffesaksbehandlingen. Det kan benyttes en form for autorisasjon. Etter kommisjonens oppfatning vil dette kunne bidra til høyne kvaliteten på tolketjenestene.

Videre er kommisjonen enig i at en adgang for forsvarer og påtalemyndigheten til å kommentere valg av tolk sammenholdt med habilitetsreglene, reglene om taushetsplikt for tolker samt arbeidsgruppens forslag om mulighet for vitnefritak for tolker, vil kunne bidra til å sikre brukernes tillitt til den enkelte tolken og rettssystemet som helhet.

Med hilsen

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Janne Kristiansen', with a large, sweeping loop at the end.

Janne Kristiansen
leder